

Sobre el poemari 'Alta Provença', d'Antoni Clapés

Carles Camps Mundó

Explorar el llenguatge

Tota escriptura –i, per sobre de totes, la del poema–, ¿què és si no una indagació de les possibilitats de viure en el llenguatge? Un text artístic no és res més que l'assumpció del risc d'explorar tots els espais de representació que el llenguatge ens ofereix per saber si, a pesar de la consciència de la caducitat que fa inhòspita la vida, hi podem establir algun pacte. La majoria de les vegades l'exploració fracassa, perquè les paraules que hi enviem es perden pels viaranys externs a la vida, com són els de les creences: és a dir, es perden en el parany del garantisme i emmudeixen en l'adoració, en el formulisme del ritual, en l'alienació que nega, com tan bé denuncia Nietzsche en el seu *Anticrist*, l'aventura humana adotzenant-la en tumult, en multitud. Altres cops el fracàs ens arriba per la negació absoluta de qualsevol possible dicció que no sigui la de la negativitat, la de l'autofàgia del discurs, i això aboca al més extrem nihilisme, o fins i tot, en últim terme, com en el cas de Celan, al suïcidi.

Com és fàcil deduir del que aquí s'acaba de dir, les dificultats amb què topa qui emprèn l'aventura d'explorar-se en el llenguatge, perquè no es resigna a viure amb el llenguatge i prou, són moltes i molt diverses: qualsevol exploració d'aquesta índole, pensant-se que avança en la bona direcció, pot quedar embarrancada en la retòrica, en el logotip, en la marca de la casa, com tan sovint passa i ha passat sobretot en l'art modern, on a la majoria dels creadors se'ls veu a venir d'una hora lluny, transformats en simples dissenyadors de la restilització dels seus tics.

De vegades s'opera el miracle. O més ben dit: la intel·ligència vital d'un autor opera el miracle, i sense cap autoengany arriba a descobrir quins són els viaranys encara possibles de la vida conscient, perquè sent en el seu pensament més físic la necessitat lúcida de renunciar a l'alienació sectària o al confort momentani dels paradisos artificials. "Migdia ar-

Camps d'espígol. SP

dent: flonges/campanades, pluja / de borrons d'acàcia. // Només la invisible llum / fa visible el món", uns versos que ens diuen per passiva que només la visibilitat del món fa possible que parlem de l'invisible. Materialisme versus idealisme.

I alguns d'aquests viaranys difícils però possibles a què em referia els trobem a *Alta Provença* del poeta Antoni Clapés, d'on són els versos que acabo de citar en el paràgraf precedent; un títol, aquest d'*Alta Provença*, que ens convida a la lectura d'una exploració poètica precisament sota la invocació d'aquesta referència geogràfica, la Provença, històricament tan associada a un gust i a una associació de viure la dualitat de naturalesa i cultura tenint al darrere una llarga tradició d'intents de síntesi, de conciliació de dos termes tan antitètics, com és la bellíssima i intensa tradició que va dels trobadors a artistes moderns com Cézanne i Picasso, passant per la pujada a peu al mont Ventoux, pels

difícils viaranys del mont Ventoux, del mateix Petrarca, una gesta emblemàtica que es converteix en metàfora de la voluntat de la cultura, de l'ull que vol conèixer l'inhòspit, de fer front resolutament a les condicions més extremes.

Perquè el nou llibre de Clapés, en una gran continuïtat amb la seva obra anterior, és ben ple de suggestions –mai de suggeriments, perquè el poeta ens proposa un coneixement i no pas una norma– de com és possible transitar amb les paraules per les paraules i sobreviure sense desistir-ne, sense resignació ni liquidació. Perquè aquesta és l'estranya i extraordinària seducció de la poesia d'*Alta Provença*: voreja valerosament tots els precipicis reals que s'han obert amb la modernitat, tots els precipicis que la consciència desolada convida –l'absència de Déu, les dificultats de reconeixement del jo, el problema de l'altre, la compulsió d'abandonar el (dis)cur i precipi-

tar-se en el silenci...–, sí, tots els perills de l'escriptura, però gairebé sempre troba la formulació que no els esquivi pas ni els conjura, sinó que hi fa front designant-los per fer-los ser tan sols el que són: temors creats en la irracionalitat del llenguatge que només el llenguatge pot denunciar fent-los aparèixer en la nuesa de la seva desraó. "Invocaves déu en el fred / de la llum darrera. // I ell ni tan sols / era (en) / el silenci". És a dir: Clapés mira de fer front a la conjura constant de les paraules amb les paraules precises per desfer-la, amb aquelles paraules que ens circumscriuen a la nostra peripècia humana, lliures de creences i de tota euforitzant estratègia retòrica, amb el benentès que s'ha de saber callar quan les paraules falsegen, però també que s'ha de saber parlar quan el que se'ns transforma en retòrica és el silenci, amb tota la seva superxeria quietista. "Abocar-se al pou sec de la memòria: / la seva profunditat

No hi ha matèria de conflicte, sinó tan sols construccions lingüístiques

hi ha res a resoldre, perquè en realitat –en la realitat– no hi ha matèria de conflicte, sinó tan sols construccions lingüístiques –falses expectatives– que des de fa massa temps, i torno a *L'Anticrist* de Nietzsche, han substituït la vida, allò que hauríem de viure, per "una altra vida" que no ens deixa viure la que tenim.

La poesia de Clapés, i potser d'aquí ve que sovint se l'adscriu a la poesia tocada per la sensibilitat de la poesia oriental –"damunt els còdols de la llera / ajeure's: / en blanc la ment. // Esperar que la crescuda arribi // tan sols"–, és en la seva radicalitat gairebé designativa una acceptació sense excuses de la vida tal com és: "El so de les hores percutint / el silenci blanc del paper. // Pura interrogació / sense rèplica possible". Tots els seus poemes, feliçment molt més pròxims a la voluntat de preservació de l'ecosistema del llenguatge que no pas a l'actitud solipsista del místic, són d'un materialisme gairebé sagrat en la seva depuració de tantes i tantes adherències ideològiques que degraden les paraules; un materialisme de veritat, sense impostures, sense fetixismes, sense formalismes ni formalismes: en definitiva, sense apriorismes ni partits presos. Una mirada comprensiva cap allò que amb innocent crueltat ens fa permanentment el món. "Tot just sabent que ets / el somni d'un déu / despietat". Com volia Canetti, només la delació dels noms silenciosos de la mort la fa retrocedir i reviu a cada instant la vida. Només el jo, sobretot amb la força transformadora i alhora la intimitat del nosaltres, fa recular la mort fora del temps, al seu lloc anorreat de mort. Les estratègies de la submissió –resignació, credulitat, adoració– són el triomf de l'extinció enmig de la vida: el més destructor dels nihilismes. Acabo amb un bellíssim poema d'*Alta Provença*: "El riu viatja lent / per la fronda dels àlbers: / arrossega un lim / tan antic com el riu". ¿Que potser no ens anunciïn aquests versos l'única transcendència humana que realment tenim? La de deixar un món viu als que vindran.

és a la superfície / d'on pouar l'aigua innocent". O com s'afirma al poema-pròleg, "comprendre que la profunditat rau a la superfície". Diria, si això no és massa dir, que Clapés es limita a dir-nos la veritat, una *Veritat sense casa*, com és titula el poema-pròleg de què acabo de citar un vers, una veritat sense refugi, sense empara, que ens remet a aquell vers vinyolià que ens diu que "vivim a la intempèrie". I aquest dir-nos la veritat, com són els límits de la realitat i prou, ens alleuja, perquè part del conflicte que ens turmenta és la nostra desesperació per trobar la resolució d'un conflicte que només viu en les exigències tiràniques de què són capaces les mateixes paraules. "La llum primera / anomena el món / eixit de la tenebra: // diu pedra / a la pedra, om a l'om, / turó al turó. / Llum a la llum. // La llum darrera". (¿No és justament així com pintava Cézanne la seva obsessiva Sainte-Victoire?) *Alta Provença* ens està dient vers a vers que no